

ανάπαυση ήσυχον, περιττολογία θὰ ἦταν νὰ τὴν πεῖ καὶ «γαληνήν», ἂν δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ δώσει κοντὰ στὴν ήσυχία τῆς ἀνάπαυσης καὶ τὴν ἡμερότητα).

Ἀνάγνωση. Ἐφαρμόσαμε αὐστηρὸ σύστημα στίξης, γιατί μόνο μ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ διαβαστεῖ καὶ νὰ ἀποκατασταθεῖ τὸ κείμενο τῆς Νομαρχίας. Ὁ κανόνας ποὺ ἀκολουθήσαμε ἦταν αὐτὸς ποὺ ἔβγαινε ἀπ' τὴ νοηματική, λογική, αὐστηρὰ καθορισμένη ἀλληλουχία τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς ἐκφραστικῆς κίνησης τοῦ κειμένου, ποὺ εἶναι λόγος θερμός, ρητορικός, κι ἔχει πολλές μεταπτώσεις καὶ ἀποχρώσεις (βλ. ὅσα σημειώθηκαν παραπάνω, σελ. 268-269). Ὁ συγγραφέας ἀρχίζει φράσεις μὲ μικρὰ γράμματα, τραβάει μονοκόμματα χωρὶς παράγραφους, δευτερεύουσες προτάσεις τὶς βάζει γιὰ κύριες καὶ γενικὰ τὸ κείμενο εἶναι περιπλεγμένο (κι ἔτσι τὸ ἄφησε ὁ Τωμαδάκης, ποὺ δὲν τὸ διάβασε κἂν ὁ ἀσυνείδητος). Μέσα σ' αὐτὸν τὸν κυκεῶνα, ἡ ἀποκατάσταση τῆς οὐσιαστικῆς διάρθρωσης τοῦ κειμένου μόνον ἓνα αὐστηρὸ σύστημα στίξης νοηματικῆς μποροῦσε νὰ τοῦ δώσει μορφή καὶ νὰ τὸ κάνει προσιτότερο. Γι' αὐτό, κινήθηκαμε στὸ χάρισμα τῶν φράσεων καὶ τῶν παραγράφων μὲ ἐλευθερία, ὑπακούοντας μόνο στὶς ἐπιταγές τῆς ἐρμηνευτικῆς (τοῦ βαθύτερου νοήματος καὶ τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἰδεῶν). Ἀκολουθώντας τὴν ψυχοκινητικὴ τοῦ συγγραφέα, βάλουμε ἐκεῖ ποὺ τὸ καλοῦσε ἡ ἀνάγκη τῆς φράσης, καὶ ἰδίως ὕστερ' ἀπ' τὰ ἐπιφωνήματα ὦ, ὦ, ἔ, φεῦ κλπ. θαυμαστικά, ἢ ἄλλοῦ (ἰδίως ὕστερ' ἀπ' τὰ: τέ, πῶς, ἴσως = μήπως) ἐρωτηματικά.

Γ' ΓΛΩΣΣΙΚΑ

Τὸ κείμενο τῆς Ἑλλην. Νομαρχίας ἔχει πολλές ἀνορθογραφίες, ποὺ ἀφέθηκαν θεληματικὰ καὶ ἀπὸ σκοποῦ ἀδιόρθωτες. Ἴσως καὶ νὰ ἔγιναν ἐξεπίτηδες, ὅπως εἶπαμε ἄλλοῦ (πρβλ. σελ. 237-8), καὶ τοῦτο τὸ βγάζουμε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, ἂν ἐξετάσουμε στατιστικὰ καὶ συγκριτικὰ τὰ λάθη τοῦ μέσα στὸ κείμενο, βλέπουμε πολλές διπλογραφίες, ἐνῶ εἶναι γνωστὸ ὅτι κάθε ἀνορθογράφος ἔχει τὸν ἀνορθογραφικό του κανόνα, ὅπως ὁ Μακρυγιάννης, ὁ Σκουζές κλπ. Γράφει λ.χ. (οἱ παραπομπές στὸ ἀρχέτυπο): ἀρχημανδρῖτας (177) καὶ ἀρχημαδρήτης (αὐτ.), προμυνίει (7) - προμηνεῖουν (189), ἐνομέναι (260) - ἐνωμένη (37) - ἐνόνωσι (20), κυμηθοῦν (16) - κοιμῶνται (173), ὁμόνειαν (183) - ὠμόνειαν (189), καταιβατὸν (176, 262, 170, 172) - κατεβατὸν, ἱστορία - ἱστορία (28, 31, 256, 45), μάλλιστα (32) - μάλιστα (38), δηλιάση (38) - διλιάση (36) - δειλιάση (252) - δειλήν (187), ταλαιπόρων (182, 50) - ταλαίπωροι (181, 54), πατρίδος (55, 184, 46, 48), - πατρίδος (50, 56, 36, 35) - πατρίδα (246, 251, 172) - πατρίδα (187, 56 κλπ.), ἀποδικνύεται (τίτλος Νομ.) - ἀποδείξωσι (184) - ἀποδείξη (264) - προδεικνύει

(254), πατριότων (37) - στρατηώτων (40, 41, 39 κλπ.), ἀρχιερέως - ἀρχιερεῦς (172) κλπ. κλπ. Εἶναι ἄπειρες οἱ διπλογραφίες. Ὁ συγγραφέας δὲν κατάφερε νὰ κρατήσῃ ἕναν ἀνορθογραφικὸ κανόνα στὸ κείμενό του. Ἐνῶ καὶ Ἡπειρώτης, ὅπως δὴποτε, παρουσιάζεται πῶς δὲν ξέρεῖ νὰ γράψῃ τ' ὄνομα τῆς πατρίδας του καὶ τὸ γράφῃ λάθος: Εἰπήρου (44 δίς, 46, 131), Εἰπηρῶται (44 δίς, 133 κλπ.). Ἐνῶ καὶ προσωπικὸς φίλος τοῦ Ρήγα καὶ γνώστης γερὸς τῶν συγγραμμάτων του, γράφῃ λαθεμένον τ' ὄνομά του: Ρίγας (στὴν Ἀφιερ. τοῦ βιβλίου καὶ στὶς σελ. 48, 50 κἄ.) ἐνῶ χιλιάδες φορές τὸ εἶδε πάνω στὰ βιβλία του. Τὶ μᾶς δείχνουν αὐτά; Ἀπλούστατα, ὅτι ὁ συγγραφέας δὲν εἶναι ἀνορθογράφος ὅσο παρουσιάζεται καὶ ἀφήνει ἀπὸ σκοποῦ τὶς ἀνορθογραφίες του. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ κατάρτισή του ἢ γραμματικὴ δὲν ἦταν πολὺ γερή. Ὅλοι οἱ γραμματισμένοι σὲ κεῖνα τὰ χρόνια ἦταν αὐτοδίδαχοι, ἐπαιρναν πολὺ λίγα ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ τὰ συμπλήρωναν μόνοι τους μέσα στὴν πράξη. Παράδειγμα ὁ ἴδιος ὁ Ρήγας, ποὺ ἦταν καὶ δάσκαλος, κι ὡστόσο ἂν προσέξῃ κανεὶς τὴ φωτοτυπία τοῦ αὐτόγραφου προλόγου τοῦ «Σχολείου τῶν ντελικάτων ἐραστῶν» (βλ. Ἀνθολογία τῆς Δημοτικῆς Πεζογραφίας, τόμ. Α'. σελ. 336α), θὰ βρεῖ σὲ μιὰ καὶ μόνο λιγόστιχη σελίδα 13 ἀνορθογραφίες: ἀναγινόσκωντας, νὰ δώσω, ἱστοριῶν, τοῦτων, ἀποκρίνωμαι, ἠδύνω, αἰῶνα μας, μυστήριον, ἰδιοτισμόν, νὰ προσφέρω, ἐπιχειρησθῶ κλπ. Αὐτὰ τὰ λάθη δὲν παρουσιάζονται στὰ βιβλία του, γιατί διορθωνόταν, ἐνῶ τῆς Νομαρχίας ἔμειναν ἀδιόρθωτα καὶ μὲ τὶς διπλογραφίες, ποὺ παρουσιάζουν, φαίνεται πῶς ἔγιναν ἀπὸ σκοποῦ. Στὴ «Φυσικὴ» τοῦ Ρήγα ἔμειναν περισσότερα λάθη ἀπὸ τὰ χειρόγραφα του, λ.χ. σηκώσης (36), ἄξωνα (5, 37), τράβιγμα (62), πυκνομένος (6) κλπ. Καὶ στὰ περισσότερα βιβλία τῆς περιόδου αὐτῆς βρίσκουμε λάθη, ποὺ δὲν εἶναι ὅλα τοῦ τυπογράφου, καὶ ὅμως οἱ λόγιοι ποὺ τὰ γράφον δὲν ἦταν ἀγράμματοι, ὅπως δὲν ἦταν κι ὁ Ρήγας ἀγράμματος.

Ὁ συγγραφέας τῆς Νομαρχίας ἔχει μεγάλη τριβὴ στὸ γράψιμο. Κατέχει γερὰ τὴν ἐμπορικὴ γλῶσσα τῆς ἐποχῆς του, τὴ φιλολογικὴ, τὴν ἐκκλησιαστικὴ τῶν διδασκῶν, καὶ αὐτὲς ἀκολουθεῖ. Χρησιμοποιεῖ λέξεις καὶ ἐκφορές, ποὺ σήμερα μᾶς παραξενεύουν καὶ ὅμως στὴν ἐποχὴ του ἦταν κοινόχρηστες. Ὅλες τὶς βρίσκουμε στὰ Ἐπιστολάρια τῆς ἐποχῆς, καὶ ἰδίως σ' ἐν' ἀπ' αὐτὰ ποὺ τιτλοφορεῖται «Ὁ Ἀνταποκριτὴς τοῦ Τριεστίου,» ἥτοι γραφαὶ διδακτικαὶ τοῦ ἐμπορίου, δι' ἐκείνους τοὺς νέους, οἵτινες ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐνασχολῶνται εἰς αὐτό, μεταφρασθεῖσαι ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀπλοελληνικὴν διάλεκτον παρὰ Ἰωάννου Μαρμαροτούρη, Ἀθηναίου», ἰταλοελληνικὸ βοήθημα γιὰ τὴν ἐμπορικὴ γραμματαλλαγὴ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, βγαλμένο λίγο πρὶν ἀπ' τὴ Νομαρχία, στὰ 1800 στὸ Τριέστι. Ἡ γλῶσσα αὐτῆς τῆς φυλλάδας εἶναι τόσο ὅμοια στοὺς τύπους, στοὺς ὅρους καὶ στὴ σύνταξιν μὲ τὴ γλῶσσαν

τῆς Ἑλλ. Νομαρχίας, πού νομίζεις πῶς βγῆκε ἀπ' τὴν πένα τοῦ συγγραφέα τῆς Νομαρχίας. Ἐκεῖ βρίσκουμε τύπους καὶ λέξεις καὶ φράσεις καὶ συντάξεις, πού ἦταν κλασσικοὶ γιὰ τὴν ἐποχὴ τους καὶ πού δικαιολογοῦν ἀπόλυτα τὶς γλωσσικὲς παρεκκλίσεις τοῦ συγγραφέα τῆς Νομαρχίας. Ἐκεῖ βρίσκουμε φράσεις σὰν αὐτὲς (σελ. 221): ὡσὰν ὅπου ἀποφασίσατε καὶ διευθύνετε τὰς πραγματείας εἰς ἄλλου περιλαβὴν καὶ ἢ τέτοια ἀπόφασις εἶναι ἀμετάβλητος...», ἢ (σελ. 217): σᾶς ἐμήνυσα τὴν πέμψιν τῶν πραγματειῶν, ὅπου μοὶ παρηγγείλατε», ἢ (αὐτ.): τοῦ εἶχα στείλει τοὺς ὄγκους, ὅπου σᾶς ἀπαρθένευον καὶ ἐπρόσταξα νὰ τοὺς φυλάξῃ κοντά του» ἢ (σελ. 223): τὸ στάλισμον τῶν πραγματειῶν ὅπου τὸν ἀπαρθένευον κλπ.—Αὐτὸ πού διαβάζουμε στὴν Ἑλλ. Νομαρχία γιὰ τοὺς δούλους, πού ὑποφέρουν «μίαν ἀδικὸν καὶ βιαστικὴν παρθενίαν» (A129²¹) ἦταν κοινόχρηστη λέξη τῆς ἐμπορικῆς ἀλληλογραφίας καὶ ὁ συγγραφέας τὴν προσάρμοσε στὸ θεωρητικὸ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀνοιξε νόημα, φυσικὰ καὶ ἀβίαστα, ὥστε παρθενία νὰ σημαίνει ὑποταγή, ἐξάρτηση, δουλεία, καὶ τὴ χαρακτήρισε «βιαστικὴ», δηλαδὴ αὐθαίρετη, καταδυναστευμένη, παίρνοντας τὸ δημοτικὸ ἐπίθετο «βιαστικὸς (= τρεχᾶτος, φουριόζος) καὶ δίνοντάς του τὴν ἔννοια ὄχι τῆς βιασύνης, ἀλλὰ τῆς βίας. Τὸ ἀπαρθενεύω - ἀπαρθενία εἶναι καθαρὰ δημοτικὲς λέξεις (ἀπ' τὸ ἰταλ. *apparτεpere*=ἀνήκω) π.χ. «ἀπὸ τὸ χωράφι μοῦ ἀπαρθενεύει τὸ μισὸ» (μοῦ ἀνήκει).—Ἡ λέξη «ἀνθίστασις» (A138^s, B9^s, Δ31¹⁶, Δ72⁹, E33⁹) πού τόσο συχνὰ τὴ χρησιμοποιεῖ ὁ συγγραφέας τῆς Νομαρχίας καὶ μᾶς κάνει νὰ τὸν παίρνουμε γιὰ ἀγράμματο, ἦταν πολὺ συνηθισμένη στὴν ἐποχὴ του καὶ τὴ βρίσκουμε καὶ στὸν Ἀνταποκριτὴ (δ.π. σελ. 101): χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀνθίστασιν (*senza la minima opposizione*), τὴν βρίσκουμε καὶ στὸν Περραιβὸ (Ἱστορία Σουλίου καὶ Πάργας, β' ἐκδ. σελ. 69) καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα κείμενα, εἶναι παρμένη κατὰ μετασχηματισμὸ ἀπ' τὸ ἀνθίσταμαι (καὶ ὄχι ἀντίστασις). Παράξενη καὶ ἀκατανόητη μᾶς φαίνεται ἡ λέξη: περίληψις (A4⁹ λαμβάνει μίαν περίληψιν ἀκατάστατον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅπου ζητεῖ) καὶ ὅμως αὐτὴ ἡ λέξη ὄχι μόνο εἶναι παλαιοδημοτικὴ, ἀλλὰ καὶ πολὺ συνηθισμένη στὸ λόγον καὶ στὴν ἀλληλογραφία τῆς ἐποχῆς, γι' αὐτὸ τὴ βρίσκουμε ἀπειρες φορές στὸν Ἀνταποκριτὴ, π.χ. (σελ. 307): ἡμπορεῖτε περὶ ἐμοῦ νὰ λάβητε περίληψιν ἀπὸ ὅποιον σᾶς ἀρέσει καὶ θέλει καταλάβητε ὅτι ἐγὼ εἶμαι γνωρισμένος ὡς ἄνδρας τίμιος» (βλ. καὶ σελ. 245, 241, 259 κᾶ.) καὶ σημαίνει πληροφορία, εἶδηση, γνώση, κατατοπισμὸς λ.χ. (σελ. 241): «χωρὶς νὰ λάβω τὴν παραμικρὰν περίληψιν τῶν περιστάσεων». Κι ἔτσι τὸ σχετικὸ χωρίο τῆς Νομαρχίας σημαίνει: δὲν κατατοπίζεται καλὰ καὶ σίγουρα στὸ θέμα τῆς ἐρευνᾶς του...», ὅπου καὶ τὸ ἐπίθετο «ἀκατάστατος» πολὺ συνηθισμένο τότε στὰ Ἐπιστολάρια (βλ. Ἀνταπ. σελ. 169, 191), ἐσήμαινε τὸν ἀβέβαιον καὶ ρευστό, λ.χ. ἢ περιστάσις εἶναι

ἀκατάστατος (ἀσταθεροποίητη, μπερδεμένη, σκοτεινή).—Πολύ ἄσχημα χτυπάει στὸν ἀναγνώστη τῆς Νομαρχίας ὁ τύπος «ὑφείλοντας» (Γ18α') καὶ «ὑφείλον» (Δ63'), αὐτὸ ὅμως ἦταν κοινόχρηστο τότε, καὶ τὸ θεωροῦσαν καὶ στὶς κουβέντες καὶ στὶς γραφές τους κλασσικὸ νὰ ποῦμε, καὶ τὸ βρίσκουμε καὶ στὸν Ἀνταποκριτὴ πολλές φορές, «ὑφελῶντας μόνον τὸ πρέμιον τῆς σιγουριτᾶς, ὅπου τοῦ ἀνήκει...» (σελ. 319), ἢ «ἀφοῦ ὑφαιρόση τήν...συνηθισμένην συγκατάβασιν» (σελ. 283, =ἀφαιρέσει, ἐκπέσει, τὴν καθιερωμένη ἐκπτώση). Τὸ ἔχει κι ὁ Ἰω. Δονᾶς Πασχάλης στὴν Ἀπολογητικὴ Ἐπιστολὴ του (Ἐνετίησι 1802, σελ. 169 ἐνειλῶντας πλέον ἔμπροσθεν δύο σελίδας...). Στὴν ἀφιέρωση κιόλας τῆς Νομαρχίας (σελ. 52¹⁰) βρίσκουμε τὸν τύπο «ταχέας» (μιᾶς ταχέας ἐλευθερώσεως), ποὺ τὸν ξαναβρίσκουμε στὸ κείμενο ἄλλες δυὸ φορές (Α110α¹⁰, Γ39⁰), καὶ σχηματίζουμε τὴν ἰδέα, πὼς ὁ συγγραφέας ἦταν ἀγράμματος κλπ. καὶ ὅμως ὁ τύπος αὐτὸς ἐκτὸς ποὺ εἶναι δημοτικὸς (ἀπὸ τὸ ταχέα - ταχιά - ταχιά) ἦταν καὶ πολὺ κοινόχρηστος τότε, καὶ τὸν βρίσκουμε καὶ στὸν Ἀνταποκριτὴ (σελ. 133 τὰς βαρέας...), μόνον λοιπὸν οἱ ἀνιστόρητοι μποροῦν νὰ τὸν πάρουν γιὰ λάθος καὶ νὰ ποῦν τὸν συγγραφέα ἀγράμματο, τὴ στιγμὴ μάλιστα ποὺ αὐτὸς γνωρίζει τὸν τύπο (ταχεῖα) καὶ τὸν γράφει μιὰ φορά, ὅμως προτιμᾷ τὸ δημοτικὸ, τὸ κοινόχρηστο, γιὰ νὰ νᾶναι μέσα στὸ πνεῦμα καὶ στὸ συρμό, ἀλλὰ καὶ στὴν κατανόηση τῆς ἐποχῆς του, γιὰτὶ ἀπ' τὴν πολλὴ χρῆση αὐτοὶ οἱ παραμορφωμένοι τύποι εἶχαν γίνει συνήθεια κι εἶχαν κατὰ ἓνα τρόπο καθιερωθεῖ. Κι ὁ Ἰω. Δονᾶς Πασχάλης (ὅ.π. σελ. ε') γράφει «τελέως», κι ὁ Δ. Γουζέλης (Κρ. Παρ. 1817, σελ. 167) «τρομακτέα νύξ» καὶ ἐπίρρημα «ἐλθὲ ταχέα» κλπ. καὶ ἦταν δάσκαλος.—Πολὺ χτυπάει καὶ τὸ «ἀναμνήει» (Α56* θυμίζει=μᾶς ἀναμνήει ὑποκείμενα ἄξια...) καὶ ὅμως αὐτὸ εἶχε γίνει πιά τότε ὀλοζώντανος τύπος (Ἀνταποκριτῆς, σελ. 319: ὁ ἀποστολάτωρ ὅταν ἔγραψεν εἰς τὸν παραγγείλαντα δὲν τὸν ἀνάμνησε διὰ τέτοια ζημίαν, καὶ σελ. 289: ἡ γραφή σας μοὶ ἀναμνήει..) πρβλ. καὶ Νέον Ἐπιστολάριον 1802, α' ἐκδ. σελ. 78 τὰ δῶρα σας ἀναμνήουσιν εἰς τὴν ψυχὴν μου...κλπ.—Τὸ «παρησία-παρησιάζομαι» ποὺ ἄπειρες φορές τὸ ἔχει ἢ «Ἑλληνικὴ Νομαρχία» (βλ. τὶς παραπομπές στὸ Γλωσσάρι, στή λ.) εἶναι καθαρὰ δημοτικὸ (καὶ σήμερα τὸ λέμε: νὰ παρησιαστῆ στ' ἀφεντικό: ἀκόμα δὲν παρησιάζστηκε κλπ., τῶχουν καὶ τὰ κείμενα τῆς ἐποχῆς σχεδὸν κατὰ κανόνα πάντα ἀντὶ τοῦ «παρουσιάζομαι - παρουσία») (βλ. Παρίου Ἀντιφώνησις, Τριέστι 1802, σελ. 68, 71, 87 κλπ., Ἀνταποκριτῆς ὅ.π. 116, 122, 147, 217 κλπ., Ἐπιστολάριον, ὅ.π. σελ. 47, 63 κλπ.). Τὸ λέει κι ὁ Κολοκοτρώνης στ' Ἀπομνημονεύματά του συχνά, ἀκόμα κι ὁ Κοραῆς τὸ γράψε στὴ Σχολαστικῶν. (ἐκδ. Γ. Βαλέτα, σελ. 2 κλπ.) καὶ γενικὰ τὰ κείμενα βρίθουν ἀπὸ παραδείγματα χρῆσης του (πρβλ. καὶ Ν. Βέη, στὸν πρόλογο τῆς ἐκδοσης αὐτῆς σελ. 38*) καὶ ὅμως ἔρχονται οἱ

ἀνίδεοι καὶ βρίσκουν λάθη στὸ κείμενο καὶ παραμορφώσεις.—Δημοτικώτατος καὶ νεοκλασικώτατος εἶναι ὁ παροξύτονος τύπος τῆς γενικῆς στὰ πρωτόκλιτα ἀρσενικά (Βλ. Χρονικὸ τοῦ Γαλαξιδιοῦ, ἔκδ. Γ. Βαλέτα: πειράτων κλπ.) καὶ εἶχε καθιερωθῆ στὰ λαϊκὰ κείμενα τῆς ἐποχῆς, ἀκόμα καὶ στὴν ἐμπορικὴ ἀλληλογραφία (βλ. Ἀνταποκριτὴν: τῶν ἀγωγιάτων, τῶν ὁπώρων σελ. 85, 77 κἄ.), ἀκόμα καὶ ὁ Κοραῆς τὸ ἔχει παρασυρμένος βέβαια ἀπὸ τὴ συνήθεια (βλ. Ἐπιστολαὶ Α', 716: Σουλιώτων, καὶ ὁ Ρήγας στὴ Φυσικὴ του σελ. 61 πλημμύρων), πρέπει λοιπὸν ν' ἀντιστρέψουμε τοὺς ὅρους στὴν ἐκτίμηση τοῦ συγγραφέα τῆς Νομαρχίας, καὶ ἀντὶ νὰ τὸν θεωροῦμε ἀγράμματο, ἐπειδὴ γράφει πάντα σχεδὸν κατὰ κανόνα παροξύτονα τὴν πληθ. γενικὴ τῶν πρωτόκλιτων, νὰ τὸν παραδεχτοῦμε γιὰ λαϊκὸ βάρδο, ποὺ δὲν φοβόταν τίς λέξεις καὶ ἔγραφε ποτισμένος βαθιὰ ἀπ' τὸ δημοτικὸ στοιχεῖο τῆς γλώσσας καὶ ἀπὸ τοὺς ζωντανοὺς τύπους της.—Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸ ἐπίθετο «ἀθανάσιμος» (ἐχθρὸς Δ39¹⁸ - ἁμαρτία Δ43²) ποὺ πολλοὶ τὸ πῆραν γιὰ λογιωτατίστικη παραμόρφωση τοῦ συγγραφέα καὶ τὸν κατηγόρησαν γιὰ διαστρεβλωτὴ, καὶ ὅμως εἶναι δημοτικώτατο (κατὰ τὸ νόμο τοῦ προσχηματισμοῦ: ἀθαλάσσι, ἀπαλάμη, ἀραφάκι, ἀδράττομαι, ἀδρασκελῶ) καὶ ὀλάκερο διήγημα τοῦ Ξενόπουλου, δημοσιευμένο στὸ Ἡμερ. Σκόκου (1907, σελ. 225) ἔχει τὸν τίτλο «Ὀχτρὸς ἀθανάσιμος» καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ «ἀθανάσιμος» εἶπαν καὶ «ἀναιώνιος» (πολὺ γερὸς, ἀκατάλυτος, ἀθάνατος, βλ. Λουκόπουλου Ποιμ. Ρούμελης, σελ. 21: κοκκαλένια γκλίτσα εἶναι πιὸ στέρια ἀπὸ ξυλένια, ἀναιώνια (βλ. πρκ. σελ. 280 γιὰ τὴ χρῆση καὶ ἄλλων προθηματικῶν τύπων ἀπ' τὸ συγγραφέα τῆς Νομαρχίας).—Στὰ Ἐπιστολάρια καὶ στὸν «Ἀνταποκριτὴ τοῦ Τριεστίου» βρίσκουμε πλῆθος λέξεις καὶ τύπους καὶ συντάξεις ποὺ μεταχειρίζεται ὁ συγγραφέας τῆς Νομ. π.χ. τὸ δημοτικώτατο «εἶμαι εἰς χρέος, εἶναι...» (Γ4¹, Γ11⁵ κλπ. βλ. Γλωσσάρι στὴ λ. χρέος) τὸ βρίσκουμε στὸν Ἀνταποκριτὴ ἀπειρες φορές (δ.π. σελ. 5, 17 κλπ.), ἐνθύμησις (σελ. 7), ἡ δούλευσίς μου (αὐτ.), ἀμοιβαίαν ἀνταπόκρισιν (reciproca corrispondenza, αὐτ. πρβλ. Νομ. Δ12¹⁰ ἀμ. συναλλαγáι), εἰς σημείον (segno, σελ. 9), ξεχωριστὸν κατάλογον (distinta nota, σελ. 13), τὸ κοινὸν ὄφελος (σελ. 17), μὲ ἄκραν... (con sommo, σελ. 43), ἐστάθη (=ὑπῆρξε, σελ. 45), ὁ μόνος στοχασμός μου (σελ. 47), ἀφευκτα (αὐτ.), κρέμεται ἀπὸ (ἐξαρτᾶται, pende dalla), τὰ συμβεβηκότα (γεγονότα, accidenti σελ. 61), ὑπόληψιν (πίστιν, credito, σελ. 63), διάφορον (κέρδος, vantaggio), ἐργαστήρι (μαγαζί, σελ. 65), τὸ ὕστερον (τὸ ὕστερνό, τελευταῖο, l'ultimo), νὰ καταπεισθῶ (πρβλ. Νομαρχ. Α2⁸ κατάπεισις, Α4⁴ καταπείθεται β. ὅλα τὰ χωρία στὸ Γλωσσάρι), εἶμαι ὑπόχρεως, νὰ φανῶ περιποιημένος (σελ. 103, πρβλ. Νομαρχ. Δ51: εἶμαι φυλαττωμένος, γνωρισμένος, ἐνεργημένος κλπ.) δικαιολόγημα (σελ. 105, 237, 279), ἐναγόμενοι (279), μονέδα, ἐκβασιν, τὴν

εὐτυχῆ ἐκβασιν (un esito felice σελ. 13 πρβλ. Νομ. Α2⁴ προμηνύει καλὴν ἐκβασιν κλπ.), καλλιώτερα (σελ. 73), ὕστερεῖται (στερεῖται, σελ. 81), νὰ ἰδεασθῆ (διὰ νὰ φαντασθῆ, σελ. 107), πολλά, καταπολλά (σελ. 105), ἠκολούθησαν (συνέβησαν, σελ. 211, 239), βεβαίαν (σίγουρη, σελ. 215), κοινολογήσατε (communicate, σελ. 21 πρβλ. Νομαρχ. Γ36² κἀ.), διὰ τέτοιαν ζημίαν ὅπου ἐπανέβη καὶ τὴν πραγματείαν... οὕτως συμπεραίνει τινάς... (ἐπῆλθε, σελ. 319), ἐπιχειρίσθην (303 κλπ.), ἀντίμειψιν, ἀντιμείψεων κλπ., ἐβάλλθη (σελ. 325), νὰ ἐξετάζω (σελ. 243, πρβλ. Νομ. Γ17¹ κἀ.), ἡ γνώρισις (σελ. 247), περιλαβή (παραλαβή, σελ. 253). "Ἀσκημη ἐντύπωση μᾶς κάνει ἡ συνήθεια τοῦ συγγραφέα τῆς Νομαρχίας νὰ τονίζει τὰ πρωτόκλιτα θηλυκὰ στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τοὺς στὴν παραλήγουσα: ἐλευθέραι, ὁμοῖαι, ἰδίαί, (πολέμοι, ἀλύσοι) αὐτὴ ἡ συνήθεια ἦταν τότε πολὺ κοινὴ (πρβλ. Ἐνταποκριτὴν, δ.π. σελ. 61 μετρίαί, σελ. 125 ἰδίαί, βλ. καὶ Νέον Ἐπιστολόριον, δ.π. ὁμοῖαι σελ. 17, προτέραι σελ. 25 κλπ.). Ὁ συγγραφέας τῆς Νομαρχίας γνωρίζει τὸ σωστό, π.χ. γράφει παρὰ τὸ ἐλευθέραι (B26¹²) καὶ ἐλεύθεραι (B26⁹, 27¹⁰) καὶ ὅμως δὲν θέλει νὰ φύγει ἀπ'τὴ συνήθεια. — Ἐπειδὴ ἡ λέξις «περιηγητῆς» ἐμπορικὰ σήμαινε τὸν περιοδεύοντα ἀντιπρόσωπο, τὸν πλασιέ (viaggiatore) βλ. Ἐνταπ. σελ. 63, 86, 93 κλπ. Νέον Ἐπιστ. δ.π. 19, 27, 32 κλπ.), δὲν τὴν χρησιμοποιοεῖ γιὰ τοὺς περιηγητῆς, ποὺ ἐρχόταν νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ μελετήσουν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ μόνο γιὰ τοὺς γυρολόγους καλογήρους μὲ τὰ λείψανα καὶ τὶς «ζητεῖες», θέλοντας μὲ τὴν παρομοίωση νὰ τοὺς ἐξευτελίσει περισσότερο, πῶς τάχα πλασάρανε τὸ ἐμπόρευμά τους.— Ἐπίσης οἱ λέξεις: ἔλλειψις - εἶμαι ἔλλιπῆς (παραλείψη - στέρηση - στεροῦμαι - δὲν εἶμαι ἐν τάξει) ποὺ χρησιμοποιοεῖ ὁ συγγραφέας τῆς Νομ. συχνὰ (Γ3α¹, B32⁹ κλπ.) εἶναι ἐμπορικὰ καὶ φιλολογικὰ, ἰδίως ἐπιστολικὰ κοινόχρηστες (βλ. Ἐνταπ. 309 κλπ.). Ἡ σύνταξις τοῦ Ἐνταποκριτῆ εἶναι ἀφάνταστα ἴδια μὲ τῆς Νομαρχίας. Χρησιμοποιοεῖ συχνότατα τό: ὡσάν ὅπου (σελ. 155), ἀγκαλὰ καί... (317 κλπ.), εὐθύς ὅπου (319, 325 κλπ.), ὡστε ὅπου σελ. 310 κλπ.). Ἐπίσης ξενισμοὶ στὴ σύνταξις: εἰς τὴν αὐτὴν δυστυχίαν (σελ. 47, ἀντί: εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχίαν), πολὺ συχνοὶ στὸ κείμενο τῆς Νομαρχίας. (βλ. παραδείγματα στὰ γλωσσικὰ παρακάτω).

Ὁ συγγρ. τῆς Νομ. γράφει στὸ Δ19α⁵ κἀ. τὸ μέλλον καλὸν (ἀντὶ τὸ μελλοντικὸν καλόν), παρόμοιο βρίσκουμε στὸν Ἐνταποκριτῆ (σελ. 5 τῶν μελλόντων (γρ. μελλουσῶν) ἐπιχειρήσεων).— Περὶεργη μᾶς φάνηκε ἡ χρῆσις τοῦ στρέφω ἀντὶ τοῦ στρέφομαι (βλ. Νομ. Α71¹ κλπ., ἀπ' τὸν Ἐνταποκριτῆ (σελ. 305 κἀ.) μαθαίνουμε πῶς ἦταν πολὺ κοινόχρηστος: ἤθελα στρέψει εἰς τοῦ λόγου σας, διὰ νὰ ζητήσω τὰς χρειαζομένας σας διαταγὰς...».

Ἡ ἐκφορά: μεταξὺ εἰς, βρίσκεται πολλὰς φορές στὰ Ἐπιστο-

λάρια (βλ. και 'Ανταπ. σελ. 305, 235 κλπ. μεταξύ εις ὀλίγας ἡμέρας., μεταξύ εις τὰς ὁποίας...»). Εἰδικές προτάσεις μέ: ὅτι και νὰ πού βρίσκουμε συχνὰ στὴ Νομαρχ. (βλ. πρκ. σελ. 290) ἦταν τῆς μόδας, τότε, π.χ. νὰ πιστεύσω ὅτι και νὰ μὴν ἔλειψα κατά τι ('Ανταπ. σελ. 309). Ἡ λέξη κυβερνῶμαι, κυβέρνησις, ὅπως βρίσκεται στὴ Νομαρχία (βλ. Γλωσσάρι) μετὰ τὴ δημοτικὴ ἔννοια τοῦ κουμάντου και τῆς ἐξοικονόμησης, εἶχε περάσει τότε πλατιὰ στὴ γραφτὴ γλῶσσα, καθιερωμένη ἀπ' τοὺς Διδαχτάδες παλαιότερα, π.χ. νὰ πάρη τὰ μετρητά του νὰ κυβερνηθῇ ('Αντ. 319, νὰ βάλῃ μπρὸς τὴ δουλειά του, νὰ οἰκονομηθεῖ κλπ.). Τὸ λείπω ἐπίσης μετὰ τὴν ἔννοια τοῦ παραλείπω, ἀπειρες φορές και στὴ Νομαρχία (βλ. γλωσσάρι) και στὰ 'Επιστολάρια (δ.π.).

Στὴν οὐσία και στὸ πνεῦμα τῆς ἡ γλῶσσα τῆς 'Ελλ. Νομαρχίας εἶναι δημοτικὴ, ἡ ἀπλοελληνικὴ τῶν χρόνων τῆς. Στὴ συντακτικὴ τῆς πλοκὴ διακρίνουμε παντοῦ σὰν ἀφετηρία και βάση τὴ μητρικὴ δημοτικὴ τοῦ γλῶσσα. Στὸ τυπικὸ τῆς ὑπάρχει ἡ τάση ἀναγωγῆς σ' ἓνα λογιώτερο τύπο, κι ἐπειδὴ ὁ συγγραφέας δὲν ξέρει και δὲν θέλει τὴν ἀρχαία ξεπέφτει σὲ πολυτυπίες, σὲ παραμορφώσεις τύπων και σὲ παρερμηνεῖες λέξεων, ὅσες φορές φεύγει ἀπ' τὴ δημοτικὴ βάση του και καταφεύγει στὴν ἀρχαία, πού δὲν καλοξέρει τὴ γραμματικὴ τῆς. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι δικό του λάθος, ἡ γλωσσικὴ ἀνακατωσούρα και ὁ μακαρονισμὸς ἦταν ἡ συγκαρινὴ τοῦ γλωσσικὴ πραγματικότητα.

'Αρχαῖσμοί. Μερικὰ ἐπιρρήματα: ὀπωσοῦν, (3 φορές) ἐπ' ὁδοῦ, ὁμοθυμαδόν, ἐνθεν κάκειθεν, παραχρῆμα, μέχρι τοῦ νῦν, οὕτω, οὖν (9 φορές), πρὸς τούτοις, και καθεξῆς. Μερικοὶ σύνδεσμοι: τῆς τε και, τε και, εἴ και, εἴ μὲν - εἴ δέ. 'Ελάχιστες ἀντωνυμίες: ὁποῖαι, δι' ὧν, περὶ ἧς, μοί, τόδε, κάγώ, ὅστις, οἵτινες, ὁποῖαι, ὀπόσῃν. Μερικὲς κοινόχρηστες τότε δοτικὲς: σὺν τοῖς φιλογενέσι μου (Γ14^β), τοῖς ὁμογενέσι μου (Γ14^β), τῷ τυράννῳ (Γ30^β, Ε3¹⁸), τοῖς χορηγοῦνται (Α107^β ἐμπορικὸ), ὁμοιος τοῖς λοιποῖς (Β9^β), ἐν Κερκύρα (Δ58⁴), τῷ πνεύματι (Α97⁷), ἐν καιρῷ τῷ δέοντι (Α77⁷), γενναῖος τῇ ψυχῇ (Α52⁵). Μερικὰ ρήματα και τύποι: ἐσμικρύνοντο (Β34^β), ἀνατίθησι (στὴν 'Αφιερ.), στερεοῖ (Δ75¹¹) ὑγείαν (Δ42α²), νὰ διψῇ (Δ20^β), διψήσῃ (Γ22⁷), ἔρριπτον (ΣΤ10^β), ὑπόκεινται (Α136¹⁰), κά. Πολλὲς φορές και κάμποσες ἀναδιπλασιασμένες μετοχὲς τοῦ παθ. παρακμ. (πεφορτωμένοι Γ9β⁴, μεμελετημένον ΣΤ8³, ἐσκοτισμένοι Δ8¹⁶, ἐστολισμένοι Δ8¹⁶, πεφοβισμένος Α136¹⁰, Α128¹⁶, Γ28²¹ πεφονευμένος Γ4β^β, μεμεθυσμένοι Β36^β, δεδοσμένους Β12¹⁴ κλπ.). 'Επίσης βρίσκουμε και μερικὲς ἄλλες λέξεις: οὐκ' ὀλίγους, πῖουσι, οἱ τάλανες, ἐκουσίως, τοῦ 'Αρχιπελάγους, ἀνήκουστος, ἀλλήλων, οὐτιδανοί. Και μερικὲς συντάξεις ἀρχαϊκὲς: ἄξιοι κρίσεως και συλλογισμοῦ (Γ28²⁵), καθεὶς διαφέρει τοῦ ἄλλου (Α117⁵), διαφέρουσι ἀλλήλων (Α152^β, Α119⁵ κλπ.) οὐσαι τόσον ἐνωμένοι ἀλλήλων των

(ΣΤ8⁵), ἃς ἀποβάλλωμεν τοὺς τυράννους (Β28¹⁶), ἐν ᾗ μένοσι (Δ69⁵) νὰ συνθλάσωμεν τὰς ἀλύσους μας (Ε43⁵), ἀγωμεν... (123¹³), κάθε νοῦν ἔχοντα ἄνθρωπον, κατ' ἀναλογίαν, εἰς καιρὸν ἐπιτηδειότατον κλπ. Ἐπίσης ρητὰ ἀρχαίων σοφῶν (Α144⁷ κλπ.) καὶ τὸ ρηγικὸ παράγγελμα: μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος (Δ43). Τὸ «ἐπέκεινα» εἶχε περάσει στὴ γλῶσσα τῶν ἐμπόρων καὶ ἀκουόταν (βλ. Σκουζέ, ἐκδ. Γ. Βαλέτα, 51²) καὶ τὸ εἶχαν κάνει οἱ ἀσπούδαχοι: ἐπέττεινας, ὅπως κι ὁ Ἄνωνυμός μας τὸ ἔσται (τοῦ ρητοῦ: ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης...) τὸ λέει: ἔστω, ὅπως ἀκουόταν στὴν κοινὴ κουβέντα.

Τυπικὸ. Γράφει: νομοδοταί, πολῖται, Ἄλβανίτας, πολίτας, εὐεργέτας. Κατὰ κανόνα στὰ πρωτόκλιτα ἀκολουθεῖ τὴν ἀρχαία γραμματικὴ, (μόνο μιὰ φορὰ τοῦ ξεφεύγει ὁ τύπος Σπαρτιᾶτες (Α125²) καὶ Ἑλληνες (Δ47⁵) καὶ τοὺς βασιλέας Β7¹⁰ (ἐνῶ ἄλλοῦ βασιλεῖς). Στὸ Ε21α⁷ τῆς ἥττας. Πολλὰ τὰ τονίζει στὴ λήγουσα, τὰ ἀρσενικά: ἐφευρετής, κυβερνητής, κλπ. (βλ. Γλωσσάρι) κατὰ τὸ δημοτικὸ. Γράφει δημοτικὲς ἐπιθετικὲς κατάληξεις: μικρὴ, μέγας, μέγαλον (οὐδ.), μεγαλώτατος κλπ.) ἐκτὸς ἀπ' τὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ, ποὺ τὴν κάνει πάντα παροξύτονη: τῶν πολίτων (Α54⁵, Α33², Α130⁵) τῶν συμπολίτων (Α110⁵, Α110α⁵, Α127⁵, Β6⁵, Δ1⁵), τῶν συμπατριώτων (Α65⁵, Α73⁵, Α85⁵, Α99⁵, Δ99⁵), τῶν νομοδότων (Α34²), τῶν ἀποστάτων (Ε13⁴), τῶν δυνάστων (Δ95¹⁵, Β32¹⁸), τῶν Μανιάτων (Ε33⁵), τῶν Σουλιώτων (Α87¹, Α87⁵, τῶν Ἰωαννίτων (Γ27⁵), τῶν Ἄλβανίτων (Γ30α²), τῶν Θερμοπύλων Α71² (ἴσως ἀπὸ ὀνομαστικὴ Θερμόπυλα, βλ. Ν. Βέην, Πρόλογο, ὁ.π. σελ. 28* σημ. 14), τῶν στρατιώτων (Α78α², Α80α⁷), τῶν εὐεργέτων (Γ32⁵), τῶν πατριάρχων (Δ29¹²), τῶν Πάπων (ὁ πάπας Β34¹⁸), τῶν συνθήκων (Α95⁵), τῶν φαμελίων (Δ81¹⁵). Γράφει καί: τῶν πατριαρχῶν (Β34⁵, Β34¹², Β35⁵ μόνο 3 φορές καὶ τῶν στρατιωτῶν (Α82¹), δηλαδὴ ξέρει τὸν κανόνα τοῦ τονισμοῦ τῶν πρωτοκλίτων στὴ λήγουσα, ἀλλὰ προτιμᾷ τὸ δημοτικὸ τύπο καὶ τὴ συνήθεια τῆς ἐποχῆς (βλ. παρκ. σελ. 282). Στὸ Ε37⁵ ἔχει τὸν τύπο: πειράτας, ποὺ εἶναι δημοτικὸς: πειράτης (βλ. Χρον. Γαλαξειδιοῦ, ἐκδ. Γ. Βαλέτα, σελ. 142 κἀ.). Ἐχει καὶ τὴ γενικὴ δυστύχων (δυὸ φορές Γ28¹⁸, Γ31¹⁰), ἐνῶ δὲν χρησιμοποιοεῖ ὀνομαστικὴ: δύστυχος, ἀλλὰ δυστυχῆς. Ἐχει καὶ τὴ γενικὴ: φιλοπάτριδων (ἀπαξ Ε108α²).

Στὰ δευτερόκλιτα ἔχει τὴ γενικὴ: συναδελφῶν (ἀπὸ ὀνομαστικὴ συναδελφός=συνάδελφος (Α98¹⁰, Γ34⁵, Γ22⁵), τὴν ὀνομαστικὴ: πολέμοι (Β32⁵) δημοτικώτατη. Προτιμᾷ τὰ δημοτικά: τὸν Ἄφρικάνον κ.λ.π. Στὰ τριτόκλιτα ἔχει κατὰ κανόνα τὴ γενικὴ -έως καὶ τὴν αἰτ. -ιν (κλάσεως, κλάσιν κλπ.), -ας κλπ. Μιὰ φορὰ τοῦ ξεφεύγει ἡ αἰτιατικὴ: τοὺς Ἑλληνες (Δ47⁵). Ἀπ' τὶς ἐπαναληπτικὲς ἀντωνυμίες προτιμᾷ τὸ -των καὶ κάποτε τὸ -τους (καὶ ἀποφεύγει κατὰ κανόνα τὴν: αὐτῶν, αὐτοῦς): ἐπάνω των (Ε6¹⁰ κλπ.), ἀνάμεσον

των (Δ12α¹), ανάμεσον ἡμῶν (B34¹⁸), ανάμεσόν σας (Δ75¹⁰), ἀφ' ἑαυτῶν των (A150¹), ἀλλήλων των (Γ17⁸).—Στὰ ρήματα συναλλάζει ἀκανόνιστα τὶς τριτοπρόσωπες καταλήξεις -ουσι, -οσι, ουν. Τὸ -οσι, κατὰ τὴν πρόληψη τῆς ἐποχῆς τὸ θεωρεῖ γιὰ λογιώτερο καὶ τὸ γράφει μὲ ω καὶ τὸ προτιμᾷ. Ἔτσι γράφει (μένωσι Δ69⁰, εὐρίσκωσι Δ73β⁸, ὑπακούωσι Γ6¹⁴, τρώγωσι Δ42α², φθείρωσι Δ70¹², ἡξεύρωσι Δ44α¹, πληρώνωσι Γ30⁵, θανατώνωσι B85⁵, B10⁵, Γ9¹⁸, δίδωσι Γ9β², Γ30⁸, Δ33β⁷, ἀσημώνωσι (Δ38⁴) ἀναγινώσκωσι (Δ71¹²), ἀνοίγωσι Δ74γ⁴, ἀποθεώνωσι (Γ3⁸), πίνωσι Δ33⁸, ἐνώνωσι A33⁴, ἐπιφορτώνωσι Γ24⁷, Γ25⁴, καίωσι Γ33⁷ κλπ.). Στὸ Γ22⁷ καὶ E23² βρίσκουμε τοὺς τύπους: πίνουσι (πίνουσι) καὶ ἐκχύουσι (A129⁸). Στὰ συνηρημένα ἔχει πολλές διπλοτυπίες: πωλῶσι B14¹² καὶ πωλοῦσι, ἀγαπῶσι A63⁵, A101⁹ καὶ ἀγαποῦσι E23⁷, πολεμοῦσι A37⁸, A137⁸ κἄ., ζῶσιν Γ19¹¹, ἐζοῦσαν Δ18⁹, ἐζουν A92⁷, Δ12β¹⁸, ὄρμουσι A131⁹ καὶ ὄρμῶσι (ὑποτ.) A110⁸, A122⁷, ψηφοῦσι B11⁴, B21⁹, καὶ ψηφῶσι B30¹⁸, προιδῶσι Γ28²⁶, ἀρχινοῦσι Δ37⁸ κ.λ.π. Ἐπίσης λαθεμένοι τύποι: εὐλαβῶνται E17², καταφρονῶνται E17², τρυφοῦσι B19⁴, τιμεῖται Δ10¹², νικεῖται A150⁷, προεμελέτει A97¹⁴, ὄρμεῖ ΣΤ1⁹, A65⁷ κλπ. πολεμεῖ A93¹¹, προτιμεῖ E46α¹. Ἀντὶ ὑπερβῆ γράφει: ὑπερέβη (ποὺ τὸ συνήθιζαν τότε, βλ. Γλωσσάρι). Τὶς ὑποτακτικὲς τὶς κρατάει: νὰ παύσωσι E16, νὰ ἐξετάσωσι B18¹², ἀλλὰ κάποτε τοῦ ξεφεύγουν (νὰ ἐπιτύχουσι Δ22α² κλπ.). Τὸ ἴδιο καὶ τὶς προστακτικὲς: ἄς ὑπάγωμεν, ἄγωμεν κλπ. Ἐχει καὶ τὸν τύπο: νὰ διψήσωσι Γ22⁷, νὰ διψῆ (Δ20⁸). Στὸ A66¹ κἄ. νὰ ἀνέβωμεν, νὰ ἀνέβη κλπ. δημοτικά. Κάνει καὶ περιφραστικούς παρακειμένους: εἶχεν ὑπάγει Γ28α² κλπ. Τὸ -ουν τὸ χρησιμοποιεῖ σπανιώτερα, ἀλλ' αὐτὸ εἶναι μιὰ μεγάλη πρόοδο γιὰ τὴν ἐποχὴ: πηγαίνουν Γ12⁴, νὰ ὀνομασθοῦν B17¹³, νὰ καταλάβουν Δ11¹¹, νὰ περιγραφθοῦν A123¹⁰, νὰ ἴπλιζουν A129⁸. Τὸ -ουν τὸ εἶχε καταδικάσει στὰ 1803 κι ὁ Κοραῆς κι ἔγραφε πῶς μπορούμε νὰ τὸ χρησιμοποιοῦμε καμμιά φορά «πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κόρου, μάλιστα ὅταν εἶναι συνδρομὴ πολλῶν καταλήξεων -ουσι εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον» (Ἐπιστ. A417). Στὸν παρατατικὸ καὶ ἀόριστο χρησιμοποιεῖ πότε ἀρχαϊκὲς, πότε δημοτικὲς καταλήξεις (-ον ἢ αν, -οντο, -θη, -θησαν, -θηκαν, -σατε, -σετε κλπ.). Συχνὰ χρησιμοποιεῖ τὸν τύπο ἦταν (A130⁴, Γ28²⁶ κλπ.). Συχνότερα χρησιμοποιεῖ τὴν κατάληξη -οῦσε, -οῦσαν (μποροῦσε A39⁷, προσπαθοῦσαν A153¹⁰, ἐσυνομιλοῦσε Δ55α², ἐζητοῦσαν B28α⁷, B29α¹², Γ28α⁷, ἐρωτοῦσε A12⁸, ἐζοῦσαν Δ18⁹ καὶ ἐζουν A92⁷, Δ12β⁸, ἐπαρηγοροῦσαν ΣΤ8¹⁵, ἐποθοῦσε A125⁴, ἐποθοῦσαν E16¹⁸, ἀγνοοῦσαν Δ10⁸ κλπ., καὶ γενικὰ ποτὲ δὲν γράφει τὴν κατάληξη -ουν (ἐπόθουν, ἠγνόουν κλπ.). Συχνοὶ εἶναι οἱ τύποι: ἔκαμνον (A152¹²), ἀπέκτεινον A73⁷ κλπ. Στὸ E20⁸ βρίσκουμε τὴ δημοτικὴν κατάληξιν: ἐσπούδαξαν. Στὸ Δ82⁹ ἐφανήκατε κλπ. Στὸ B21α¹ ἐπρόβανε. Στὸ A68¹⁴ ἐτρόμασαν. Συχνὰ βρίσκουμε τὴ δημοτικὴν κατάληξιν -σετε

ἀντὶ τοῦ -σατε στὸν ἀόριστο καὶ στὴν προσταχτική: ποῦ μὲ ἀφή-
 σετε Δ83¹, καλέσετε Δ54¹³, ἀκούσετε Γ7¹ καὶ Δ82⁸ (ἀλλοῦ: ἀκού-
 σατε), ἴδετε, τιμήσετε (Δ54¹³). Ξέρει καὶ τὴν ἀρχαϊκὴ -σατε, ἀλλὰ
 προτιμᾷ τὴ δημοτικὴ, καὶ τὴν ἀρχαϊκὴ τὴ χρησιμοποιοῦ ὅταν
 αὐτὴ ἀπὸ ἐκκλησιαστικὴ ἐπίδραση ἀκούγεται πιὸ ζωντανά: ἀναγνώ-
 σατε, μάθατε, ἀκούσατε, κράξατε, κλπ. Αὐτὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν
 δημοτικὰ γιὰ τὴν ἐποχὴ. Κατὰ κανόνα γράφει: ἤθελαν (A122⁸,
 128¹², B12¹¹, Γ4¹², A141⁴, ἠθέλαμεν Δ51⁴, E46⁵, E36⁸ κλπ. σπανιώ-
 τερα γράφει: ἤθελον. Στὸ Δ5¹⁰ παρέβηκαν. Συχνὰ καὶ τὰ ἐπήγαιναν
 (Δ53α¹), ἐπήγαν A137¹. Δυὸ φορές χρησιμοποιοῦ καὶ τὸν ἰδιωμα-
 τικὸ παρατατικὸ: εἶσθαν (κατὰ τό: κάνεταν κλπ.) ἠπειρωτικὸ. Οἱ
 περισσότεροι ρηματικοὶ τοῦ τύποι εἶναι ἀναύξητοι: ἀγαπήθησαν
 A122⁸, ἀγνοοῦσαν Δ10², ἀγόρασα Δ17¹⁴, αἰσθάνθησαν A145⁸⁷, αἰσθά-
 νετο A128¹⁸, ἀναθεμάτιζον A128¹⁰, ἀλλαζεν Δ12β², ἀναπαύετο
 ΣΤ10⁷, ἀνοιξαν E16⁵, ἀπαρνήθης Δ48⁴, ἀποκεφάλισαν A155¹⁰, ἀπό-
 κτησαν Δ68⁴, Δ95¹¹, ἀποστόμωσε E32¹¹, ἀποτύφλωσε Δ76⁴, ἀρχισαν
 B36¹, E15¹⁷, ἀσχημώθη Δ18¹⁰, ἔδωσαν E18α⁰, ἐκπορεύοντο A126¹,
 ἐμφανίσθη E15¹⁰, ἐμφύτευσε A114⁴, A133⁸, E15¹⁰, ἐνδύθης Δ48⁴,
 ἐνθυμοῦντο A110α¹, ἐτρέποντο A127⁸, ἐνωνε B6², ἐνωμένος A145⁵,
 ἐξατμήθη A90³, ἐξέτασα Γ17¹, ἐπιχειρίσθη A140⁶, ἐρώτησα Δ34α¹,
 εὐφραίνε A110α¹⁸, καταστάθησαν Δ17⁸, μποροῦσε A39⁷, ὑπερασπί-
 σθη B35⁸, ὑποδουλώθησαν Δ17⁷, ὑπόκειντο A147⁵, B33⁸, ὑποχρέω-
 σαν B27². Ἄν καὶ γνωρίζει τὴν ἐσωτερικὴ αὐξηση (συνεκρότησεν
 E20α³, ὑπωψίαζε A145²³ κλπ.), ἐν τούτοις προτιμᾷ πολλές φορές
 τὶς δημοτικὲς ἐξωτερικὲς αὐξήσεις: ἐπερίγραψα Γ5¹⁶, ἐπρόβανε
 B21α¹, ἐπροσπαθοῦσαν B18³, ἐπροσπάθησαν A153¹⁰, ἐσύνθλασεν
 B30⁹, ἐσυνομιλοῦσε Δ53α², ἐσύστησεν A68⁸. Ἐπίσης προτιμᾷ
 τὶς δημοτικὲς συλλαβικὲς ἀπὸ τὶς χρονικὲς: ἐπια 141³⁰, ἐδύνατο
 A126⁷, ἐδυνήθη Γ35⁵, E29¹⁴. Ἐπίσης συχνοὶ εἶναι οἱ τύποι: ἐβάλθη
 A146³, ἐστάθη, εὐρῆκαν B32⁷, B32¹⁰, Δ75α² κλπ. Τὸ μέλλοντα πότε
 τὸν κάνει μὲ θά, πολλές φορές ὁμως προτιμᾷ τὸν περιφραστικὸ:
 θέλουν κλαύσει A22⁷, θέλει δουλεύσει Δ99¹⁷, θέλει φανῶσιν Δ57¹⁰,
 θέλουν τρομάξει A72⁵, θέλει ἀμφιβάλλουσι A64⁰, θέλει ἔλθει E43¹²,
 θέλει σὲ νομίσει Δ9⁷, θέλει φανῆ A9⁶ κλπ. ἢ μὲ τὸ μέλλω, μέλλει:
 μέλλω νὰ ἐξηγήσω, μέλλει νὰ τὴν ἐλευθερώσουσι (στὸν τίτλο).
 Ἐπίσης πολὺ συνηθίζει τοὺς ὑποθετικούς τύπους: ἤθελεν εἶναι
 A12³, A48⁷, E51⁵, ἤθελαν ἠμπορέσει A128¹², E6¹⁴, ἤθελε φωτισθῶσιν
 E16α¹, ἤθελον ὑποφέρει Γ40², ἤθελε σταθῆ Δ21α¹, E30¹¹, ἤθελε
 χάσει A58⁶, ἤθελαν ἐκτελέσει Γ4¹², ἠθέλαμεν ἐλευθερωθῆ Δ51⁴,
 E46⁵, ἠθέλαμεν τοὺς νικήσει E36³, ἤθελαν φονευθῆ A122³, ἤθελεν
 ὑπερέβη Γ4β¹, ἤθελον ἦτον A130⁴. Εἶναι ἀξιοσημείωτο, πῶς ποτὲ
 δὲν βάζει ὕστερ' ἀπ' τὸ θέλω - ἤθελον ἀπαρέμφατο, καὶ σ' αὐτὸ
 εἶναι ἀντίθετος μὲ τὸν Κοραῆ, ποὺ ἔγραψε Σάλπισμα Πολεμιστή-
 ριον: εἶχε προξενήσειν, θέλει ἐκδικήσειν, θέλει πληρωθεῖν κλπ.

Μετοχές. Χρησιμοποιεῖ κατὰ κανόνα ἐνεργητικὲς δημοτικὲς μετοχές: ἀγοράζοντας Δ15⁶, ἀκούοντας Γ31³, ἀμελῶντας Α4⁵, ἀναγινώσκοντας Δ36α¹, ΣΤ15¹⁰, ἀνοίγοντας Α103⁴, ἀυξάνοντας Β17α⁴, Δ12¹² (13⁵, 15⁴, 16⁵), ἀφήνοντας Α64⁶ (101⁴), Β21¹, Γ13α⁴, Ε51⁶, ἀποκαθιστῶντας Γ35¹⁰, ἀρχινῶντας Γ20¹, βλέποντας Α31³ (52⁶, 60⁴, 71², 99⁷, 124¹), Β12⁷, (28¹), Δ2⁵ (12β⁸, 17⁵, 28¹), γνωρίζοντας Α34⁶ (42², 89⁸, 98¹, 140²), Ε51⁸, Δ3α⁴, δίδοντας Α4⁶ (145²⁸, 145³⁹), Γ6⁴, Ε22α⁵, ἐξαιρῶντας Γ22⁶ (33¹), Δ27α² (72⁸), ἐμποδίζοντας Ε4⁷, ἐξετάζοντας Α101⁷, ἐρευνῶντας Α5⁸, εὐρίσκοντας Α28⁹, ἔχοντας Α55⁶, Β14⁵ (38²⁶), Δ17¹ (21α⁵), ἤμπορῶντας Α7⁵ (149¹⁵), Γ40⁷, Δ12¹³, ἠξεύροντας Γ9³, θέλοντας Α95⁴ (143⁶), Γ37², Δ13⁵, Ε10⁴ (25⁵), θέτοντας Γ9β⁶, θεωρῶντας Α28⁷ (60⁷, 124⁵), Δ17¹, κάμνοντας Γ38⁷, λαμβάνοντας Α69⁸, λέγοντας Α69⁸, μέλλοντας Α140⁴, νικῶντας Ε28⁴, ξαναενθυμῶντας Γ32⁵, ὀμιλῶντας Δ3β⁷ (14⁴), Ε19⁵, ὄντας Α8⁷ (16⁸, 46¹⁰, 54¹), Β2¹² (26⁸, 31⁷), Γ41⁴, Ε52⁴, παιδεύοντας Δ46⁸, παίζοντας Ε22α⁵, πιστεύοντας Ε37⁶, πλανῶντας Α89¹⁰, πληρῶντας Δ32³, προβλέποντας Β28², Δ10⁷, προκρίνοντας Γ37⁷, προφέροντας Α109⁵, σιωπῶντας Α164¹⁰, συγχωρῶντας Α¹², συλλέγοντας Α98⁹, συναθροίζοντας Α65⁵, τυχαίνοντας Ε28², ὑπακούοντας Α21⁴, ὑποθέτοντας Α67¹, Δ96⁴, ὑποχρεώνοντας ΣΤ12⁹, φέροντας Α69¹¹, φθάνοντας Α155⁵, χαϊδεύοντας Δ88¹², χύνοντας Γ5¹³, ὠφελῶντας Γ37³ (38⁹), Δ99⁶.—Ἐπίσης παθητικὲς δημοτικὲς ἢ δημοτικοποιημένες χωρὶς ἀναδιπλασιασμό: ἀγορασμένοι Α138¹⁶, βιασμένοι Γ12⁶, γνωρισμένοι Α51¹², διεστραμμένος Δ29⁸, διασωμένος Α18³, διαυθεντευμένος Α130¹⁰, δοξασμένος Α51¹², δοσμένα Δ39α⁵, ἐνεργημένος Α51¹³, ἐκλεγμένος Β14³, ἐνωμένος Α127⁸ Α145⁵, Γ8⁵, ΣΤ8⁵, ἐξαλειμμένος Α99¹¹, ἐνδυμένος Α129¹³, ἐξαπλωμένος Δ88¹¹, καμωμένος Γ26⁷, καταδαφισμένος Α50⁷, λιποθυμημένος ΣΤ4⁶, μελετημένος ΣΤ8⁸, μισοδουλευμένος Ε46α², ξενιτευμένος Δ81¹⁰, ξεσχισμένος Γ28⁹, παρακινημένος Α120⁴, στενοχωρημένος Ε16α¹⁸, στολισμένος Ε28¹³, συμπαθισμένος Δ24⁵, συνηθισμένος Γ22α¹, τιμημένος Α52⁴, τυραννημένος ΣΤ⁷ 7⁵, ὑπανδρευμένος Α127¹⁰, ὑστερημένος (στερημένος πολλές φορές), φονευμένος Α127¹⁰, φυλακωμένος Α48⁶, φυλαττωμένη Α51¹³, χρωματισμένος Δ80² καὶ ἀπειρες ἄλλες. Τοῦ ἀρέσουν καὶ οἱ ἀναδιπλασιασμένες κατὰ τὴ συνήθεια τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ Ρήγα (ποὺ χρησιμοποιεῖ συχνὰ ἀναδιπλασιασμένους τύπους π.χ. δεδουλευμένοι, κεκρυμμένην κλπ. Ἐθ. Τρίπους, ἐκδ. Ὀφένης, σελ. 17 κ.ἀ.). Ἔτσι γράφει: ἐγκεχαραγμένος Α60², κεχαυνωμένος Α90⁷ (136⁹), μεμεθυσμένος Β36⁹, πεπλανημένος Δ88α³, πεπολισμένος Β7¹¹, πεπροικισμένος Α115⁸, πεψηφισμένος Α128¹⁶ (136¹⁰), Γ28²¹, πεφονευμένος Γ4β³, πεφορτωμένος Γ9β⁴. Ἐχουμε κι ἐδῶ πολλές διπλοτυπίες: φονευμένος καὶ πεφονευμένος, στολισμένος καὶ ἐστολισμένος. Ἐπίσης μὲ συλλαβικὸ ἀναδιπλασιασμὸ σὲ δημοτικὲς μετοχές: ἐστολισμένος

A97⁴, ἐσφαλισμένος Δ11¹², ἐσκοτισμένος Δ8¹⁶, πού μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν καὶ προταγμένοι τύποι, πού τοὺς ἀρέσει ὁ συγγραφέας τῆς Νομαρχίας (βλ. ἰδ. σελ. 280). Κάνει κι ἐνηργητικές μετοχές: ζῶν A126⁶, ἐνεργοῦντες Γ4¹¹, ἠξεύροντες Δ21α⁶, νομίζοντες A149⁷, παροξύνοντες, τρέμοντες B29⁹, φυλάττοντες E29⁸, πολεμοῦντες A92¹⁵, πολεμοῦσα A94⁸ κλπ. καὶ παθητικές: μεταχειριζόμενος Δ8γ², περιερχόμενος Γ39α, ἀνατραφείς Γ6¹⁰, μεταβληθεῖσα A14³. Μερικὲς τὶς σχηματίζει λαθεμένες: ἀπαντοῦντες (A6⁸, Γ39α²), ἀπὸ τὸ δημοτικὸ θεωρῶ (θωρῶ) κάνει θεωρῶντες, B12¹³. Ἔχει καὶ τὴ μετοχὴ: ἐσφαγιασθεῖς (Ἄφιερ.) ἀπὸ τὴν προτακτικὴ του μανία, καθὼς καὶ ρῆμα: κεχαυνώνομαι (Δ70¹⁰ καὶ B16³) καὶ νενεκρωθῆ (ΣΤ8¹).

Προταγμένοι τύποι. Γράφει συχνὰ καὶ κατὰ κανόνα ἀπεθαίνει, ἀποθνήσκει ἀπεθαμένος, ἀπερνῶ, ἀπερασμένος, ἀπετῶντας ἀθανάσιμος, ἀψηφῶ, καὶ ἀψηφίζω κλπ. Ἐπίσης: ἐβγαίνει, ἐβγάλω, Ἐσκαριώτης, ἐξεύρουν, ἐτοῦτο, ἐδικὸς κλπ. κλπ. (βλ. Γλωσσάρι). Προταχτικὰ φωνήεντα πρέπει νὰ θεωρήσουμε καὶ τὸ ε στοὺς τύπους ἐσφαγιασθεῖς (Ἄφιερ.), ἐσφαγιασμός A104⁸, ἐφημίζουσι (φουμίζουν, Δ70⁸, βλ. καὶ Κριτικὰ σελ. 271), νὰ ἠτοιμάζεται (A124⁵) καὶ προητοιμάζεται καὶ προητοιμασία (βλ. Γλωσσάρι), νὰ τὸν ἠπατήση (A145²⁵) (ἀπ' τὴν ἰδιωματικὴ αὔξηση η, ἀντὶ ε, τὸν ἠσερνε, τὸν ἠφερνε), καθὼς καὶ σὲ πολλὰ μετοχές (βλ. πρπ. σελ. 279): ἐσφαλισμένος, ἐστολισμένος κλπ. καὶ κατ' ἐπέκταση καὶ σὲ ρήματα: κεχαυνώνομαι, νενεκρώνομαι (βλ. πρπ. σελ. 271). Μπορεῖ ποτὲ νὰ μὴν ἤξερε τό: χαῦνος - χαυνοῦμαι, τὸ νεκρὸς - νεκροῦμαι - νεκρώνομαι; τὰ παραῆξερε, καὶ ὅμως γράφει: νενεκρωθῆ ἀπὸ προταχτικὴ τάση γιὰ νὰ κάνει ἐντύπωση καὶ νὰ τονίσει τὴν ἐννοια τῆς νέκρας καὶ τῆς ἀποχαύνωσης. Αὐτὸ μᾶς πάει μέσα στὸ ὕφος του, τὸ ἐνεργητικὸ καὶ παθιασμένο. Προταχτικὴ τάση πρέπει ν' ἀναγνωρίσουμε σὲ μερικοὺς τύπους πού φαίνονται σὰν παραμορφωμένοι καὶ ὅμως δὲν εἶναι π.χ. ἐπαγορεύω (ὑπαγορεύω ΣΤ10⁴), ἐπαρίθμησις (βλ. Γλωσσάρι: πολλὰς φορές) ἐγκαλιασθῆτε (ἀπ' τὸ ἐναγκαλισθῆτε, ἀπλοποιημένο). Αὐτὰ ὅλα καὶ λεγόταν καὶ γραφόταν στὴν ἐποχὴ του (στὸν Ἄνταποκριτὴ τοῦ Τριεστίου, ὁ.π. βρισκομε συχνὰ καὶ τύπους, ἐζημία, ἀπερνῶ, ἐπαγορεύω κλπ.). Ὁ συγγραφέας ἔχει δημοτικὴ γλωσσικὴ συνείδηση πολὺ ζωντανή, γράφει καὶ καταδαφίζω (B3¹⁴), ἐνῶ ξέρει καὶ τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κατεδαφίζω. Γράφει καὶ ἀντίμειψις (A51¹⁶) εὐχρηστότατο στὰ γραφτὰ τῆς ἐποχῆς του, ἐνῶ ξέρει καὶ τὴν ἀνταμοιβὴ καὶ τὸ ἀνταμείβω (πρβλ. περιλαβὴ (παραλαβή), περιλαβαίνω κλπ. στὸν Ἄνταποκρ. Τριεστ. ὁ.π. σελ. 253, 221). Δημοτικώτατος εἶναι καὶ ὁ τύπος: ὀλοίσθια, τῆς λαϊκῆς κουβέντας (βρισκόταν στὰ ὀλοίσθια, σχηματισμὸς ἀναλογικὰ ἀπ' τὸ ὄλος).

Ἰδιοτυπίες. Εἶδαμε παραπάνω (σελ. 274 κπ.) πὼς ἡ γλῶσσ-

σα τῆς Ἑλλ. Νομαρχίας στὰ παραδρομίσματά της, κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς, ἀκολουθοῦσε ἓνα τύπο πανελληνίας γραφτῆς γλώσσας, ὅπως εἶχε διαμορφωθεῖ κάτ' ἀπ' τὶς ξενικὲς ἐπιδράσεις στὶς παροικίες. Τύποι σὰν τὸ παρησία - παρησιάζομαι, ὑφείλοντας - ὑφείλον, ἀντίμειψις, περίληψις (πληροφορία, γνώση), ταχέα (ταχεῖα), ἔστρεψεν (ἔστράφη) κλπ. ἦταν τύποι συνηθισμένοι, πού μόνο ἓνας γερὸς γραμματικὸς καὶ «λεξολάτρης» θὰ μπορούσε νὰ τοὺς ἀποφύγει. Ὁ συγγραφέας τῆς Νομαρχίας, μὴ ξέροντας τὴν ἀρχαία, παραμορφώνει κάπου κάποτε μερικὲς λέξεις, ἀλλ' αὐτὰ τὰ παραδρομίσματα τῆς καλοπύχερης πένας του εἶναι σταγόνα σ' ὠκεανό. Γράφει π.χ. τὸν ζέφυρα -οῖ ζέφυρες (Δ93^ο, Δ33¹¹) γιατί τραβηγμένος ἀπ' τὸ ξενικὸ zerhyge ὑποθέτει ὀνομαστικὴ ὁ ζεφύρ. Γράφει παρακάτω: τοὺς ἄκανθας Ε3^ο καὶ τὸ παίρνει κι αὐτὸ τριτόκλιτο ἀπ' τὸ ὑποθετικὸ ἄκανθ - ἄκανθος. Ἐπίσης: πλάτανες Γ9β^ο (πλάταν τάχα, - πλάτανος). Γράφει «δυσχυρογνώμονας» (πολλὲς φορές, βλ. Γλωσσάρι), γιατί δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβει πὼς ὁ ἰσχυρὸς τὴν γνώμην μπορεῖ νὰ ναι πεισματάρης καὶ ἀγύριστο κεφάλι, καὶ προσθέτει τὸ δυσ- γιὰ νὰ ἐκφράσει τὸ κακὸ καὶ τὸ πεισματικὸ. Μὴν ξέροντας, πὼς τὸ ἀσπάζομαι ἔχει ἐνεργητικὴ σημασία, ἀποφεύγει τὴ μέση κατάληξη καὶ γράφει: ἀσπάζουσα Α94¹⁸, ὅπως καὶ ἔστρεψεν (βλ. πρπ. σελ. 274 = ἔστράφη), φιλτάτοι Α2¹, τὸ βελτίον Α114⁵ (10⁵, 133⁴, ὁμοῖαι Ε23^ο κλπ. (πρβλ. πρπ. σελ. 274). Τὸ κεχαυνώνεται τῶχει δυὸ φορές, ἀπ' τὴ μετοχὴ κεχαυνωμένος, πού χρησιμοποιεῖ συχνὰ ὁ Ρήγας, κι αὐτὸ ὅμως καὶ τὸ νενεκρωθῆ καὶ τὸ ἐσφαγιασθεῖς (τὸ πῆρε ἀναλογικὰ ἀπ' τὸν δημοτικὸν τύπο ἐσφαγιασμός, πού χρησιμοποιεῖ ὁ ἴδιος, κι ἔκανε ρῆμα ἐσφαγιάζομαι) εἶναι πάνω σὲ δημοτικὴ βάση σὰν προσχηματισμένος τύπος (βλ. πρπ. σελ. 280). Γράφει: εἰς Κερκύραν Δ3α⁴ (ἀπ' τὴ δοτικὴ: ἐν Κερκύρα κι ἀπ' τὸ ξενικὸ στοὺς χάρτες καὶ γεωγραφίες Corcyra) ἀπόδειξη πὼς δὲν ἦταν Ἑφτανησιώτης. Τὸ μονομάχεται Α117¹ (μονομαχεῖ) εἶναι δικὸς του σχηματισμός. Γράφει: αἱ ἀλύσοι Α123^ο, ἀπ' τὸ δημοτικὸν ἀλυσίδες καὶ μὲ τὴ δημοτικὴ τάση τοῦ βαρυτονισμοῦ (πρβλ. πολέμοι, Β32^ο, ἰδία Γ29^ο, ἐλευθέραι Β26¹², ἐνῶ γνωρίζει καὶ τὸ ἐλεύθεραι Β29^ο, Β27¹⁰, πού, εἶδαμε παραπάνω, εἶχαν περάσει καὶ στὴ γραφτὴ γλῶσσα τῆς ἐποχῆς. Γενικὰ τὰ μέσα (οὐδέτερα, αὐτοπαθῆ) τὰ παίρνει γιὰ παθητικὰ καὶ τ' ἀποφεύγει, ὅπως ἔκαναν πολλοὶ τότε, καὶ γι' αὐτὸ γράφει κοντὰ στὰ κοινόχρηστα: ἀσπάζουσα, στρέφω, καὶ ὑπωψιάζεν Α102⁵ (145⁵) ἀντὶ ὑπωψιάζετο, μὴν ὑποψιάσητε (Δ55^ο = ὑποψιασθῆτε) καὶ ἀντίθετα τὸ βδελύττομαι (Α127¹¹) τὸ παίρνει παθητικὰ (μισοῦμαι) καὶ τὸ αἰσθάνομαι (Α123¹⁰) ἐπίσης (γίνομαι αἰσθητός, βιώνομαι). Καὶ τὸ ἐπαινεῖ (ἐπαινεῖται) στὸ Δ53⁷. Ἐπίσης τὸ διηγοῦνται στὸ Α72¹⁸ σημαίνει εἶναι διηγητός, ἱκανὸς νὰ γίνω ἀντικείμενο διήγησῆς. Εἶναι λοιπὸν ὅλες δημοτικὲς ἰδιοτυπίες, κι ἄς ἡσυχάσουν οἱ λεξο-

λάτρεις οἱ σημερινοί. Ὁ συγγραφέας γράφει ὀλόκερος, πού εἶναι δημοτικό καί λέγεται καί γράφεται καί σήμερα (βλ. Χρ. Λεβάντα: Ταξίδι στό ἄγνωστο, Ἀθ. 1949, σελ. 41) καί ὅμως πολὺ φώναζαν στά ὑπόγεια τῆς Ἀκαδημίας πῶς τὸ ἐξελλήνισε τάχα ὁ συγγραφέας τῆς Νομαρχίας αὐθαίρετα. Οὔτε καί ἡ γενική: τῆς Σαλαμίνης Α69β¹ πρέπει νὰ μᾶς παραξενέψει. Ὁ συγγραφέας ἐκλινε τὸ δημοτικό τύπο μὲ τὴν ἀρχαία γραμματική (Σαλαμίνα - Σαλαμίνης). Ξενικό εἶπαν καί τὸν τύπο: Ἐπαμεινώντα-Ἐπαμεινώντων (Ἀφιερ. 19, Ε50^ο), ἐνῶ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μὴν εἶναι γιὰ τὸ συγγραφέα πρῶτα δημοτικός κι ὕστερα ξενικός, δηλαδή ἂν καί τὸ ἤξερε τὸν Ἐπαμεινώντα, διάβαζε κι ἄκουγε στὴ ξενιτεῖα Εραμινονδας καί ἐνίσχυσε τὸ δημοτικό φωνητισμὸ κι ἔγραψε Ἐπαμεινώντας. Ἄν ἦταν διαφορετικά θάγραφτε καί Λεωνίντα καί Τρασύβουλο, ἀλλὰ ὁ συγγραφέας ξέρεי τοὺς προγόνους του καλά. Καί τοὺς τύπους Ἀριστείδους, Ἄθους (Δ38^ο, Δ43¹¹) ἔτσι τοὺς ἔλεγαν καί τοὺς ἔγραφαν τότε ἀπὸ ἐξομοιωτική σύγχυση οἱ ἀσπούδαχοι καλαμαράδες (Εὐριπίδους, Εὐρυβιάδους κλπ.). Παραξενεύονται καί μὲ τό: πάραυθα Α30¹, Δ70^ο, ἐνῶ ὁ συγγραφέας ξέρει τὸ πάραυθα καί τὸ γράφει κι αὐτό, τραβιέται ὅμως ἀπὸ τὴ συνήθεια τῆς ἐποχῆς του (ἐμπροσθά, πάραυθα ἀπ' τὸ παρευθύς). Γράφει ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ (ἀντὶ ριπῆ,) ὅπως λεγόταν καί λέγεται. Γράφει: ἔστω ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης, ὅπως τῶλεγαν τότε καί τὸ λένε οἱ ἀσπούδαχοι. Γράφει: αἰώνιον κόλασιν Δ46¹⁰, ὅπως τῶλεγαν καί τὸ λένε, καί δὲν πρόκειται γιὰ λάθος τοῦ συγγραφέα, ἀλλὰ γιὰ καθιερωμένη φράση. Λαϊκισμὸς του πρέπει νὰ εἶναι καί τὸ ν στοὺ οὐδέτερο: ἄλλο (Γ3α^ο, Γ23α^ο) ἀπ' τὴν ἐκφορά: ἄλλον ἕνα (δός μου ἄλλον ἕνα...).

Λεξιλογικὸς λαϊκισμὸς. Ἄν στοὺ τυπικὸ βρῖσκουμε μιὰ σύγχυτη τάση ἀρχαϊσμοῦ, ἱστορικὰ δικαιωμένου στοὺ στάδιο ἐξελίξης καί στὴ μεταβατικὴ κατάσταση πού βρισκόταν στα χρόνια τῆς Νομαρχίας ἢ νεοελληνικὴ «ἢ ἔτι ἀνύπαρκτος!...», καθὼς ἔγραφε τότε ὁ Κοραῆς (Ἐπιστ. Α' 415), στοὺ Γλωσσάρι του ξεπετιέται ἕνας πολυδύναμος λαϊκισμὸς, πού γίνεται ἡ βάση καί τὸ κυριώτερο ὀπλοστάσιο στοὺν πνευματικὸ ἀγῶνα τοῦ σοφοῦ συγγραφέα τῆς Ἑλλ. Νομαρχίας. Ὁ συγγραφέας εἶναι θρεμένος βαθιὰ καί ζυμωμένος μὲ τὴ μητρικὴ του γλῶσσα, εἶναι καί γλωσσομαθῆς καί σοφὸς καί γράφει σύμφωνα μὲ καθωρισμένες ἀρχές. Πετᾶ κατὰ κανόνα κάθε ξενικὴ λέξη καί τὰ κάνει ὅλα ἐλληνικά, καταφεύγοντας πάλι στὴ δημοτικὴ, στὴ γραφτὴ, στα Ἐπιστολάρια καί στοὺς Διδαχτάδες, καθὼς καί στὴ σύγχρονὴ του μεταφραστικὴ φιλολογία, πότε στὴν προφορικὴ καί πότε στὴν ἀρχαία. Ἡ γραμματικὴ του μόρφωση εἶναι περιορισμένη, βρῖσκει μιὰ λέξη τῆς ἀρχαίας καί τὴν κλίνει πότε σωστά καί πότε λαθεμένα. Πολλὲς λέξεις τῆς ἀρχαίας γιὰ πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκαν στὴ Νομαρχία (ἐπίθετα, ρήματα, ὄροι), γιὰτι